

Ter inleiding

Catharina Halkes was 45 jaar toen ze met een universitaire studie theologie begon. Dat is vijftieng jaar later dan de gemiddelde student. Toch wordt zij gerekend tot de spraakmakende theologen van de twintigste eeuw. Lang niet iedereen zal dit spraakmakende als positief uitleggen. Toch heeft zij tijdens haar lange leven en korte loopbaan als officieel theoloog vele harten geraakt en mensen geïnspireerd om de hoop op een humane theologie niet op te geven.

De meeste mensen die Catharina Halkes kennen, brengen haar in relatie tot feministische theologie. Deze kwam in Nederland op in het midden van de zeventiger jaren. Zij werd daarvan een van de belangrijke gangmakers.

Toch laat ik haar theologie, waarom het in dit boekje gaat, twintig jaar eerder beginnen, namelijk in 1955. Dan wordt Halkes gevraagd voorzitter te worden van het Katholiek Vrouwen Gilde, afdeling Breda. Aan de beslissing om daarop in te gaan, ging een belangrijke keuze vooraf. Op grond van haar studie Nederlandse taal- en letterkunde en Engels MO-A zou het aannemelijk zijn geweest dat ze het onderwijs was ingegaan. Ze kreeg een kans om docente te worden aan het gymnasium in haar woonplaats. Staande voor die beslissing ontdekte ze dat ze toch 'meer geestelijk en maatschappelijk was georiënteerd. In het (vrijwilligers)werk voor het KVG dacht zij daarmee meer te kunnen betekenen dan in het onderwijs.

Waarom laat ik haar theologie zoveel vroeger beginnen? Halkes kreeg met haar eerste boek over feministische theologie *Met Mirjam is het begonnen* bij grote groepen vrouwen grote bekendheid. De meesten weten echter weinig af van haar voorgeschiedenis. Toen ik aan mijn onderzoek naar haar theologie begon, wilde ik dus eerst haar voorgeschiedenis bestuderen. Niet zozeer wát ze had gedaan, want haar loopbaan is bekend. Ik wilde weten hòe ze zich in haar, laat ik zeggen, persoonlijk geloof ontwikkeld had. Hoe en waarom ze geworden is zoals lezeressen, toehoorders, belangstellenden haar uit haar woorden hebben leren kennen.

Toen ik in haar archief de mappen met lezingen, artikelen, interviews en notities begon te lezen, wist ik al snel dat ik mijn studie niet kon schrijven zonder deze mappen doorgespit te hebben. Ik kende haar boeken, maar ontdekte dat wat daarin was opgeschreven het resultaat was van een jarenlang wordingsproces. Ik wilde ontdekken hoe die wording zich had afgespeeld. Op welke momenten, door welke overwegingen, inzichten, gebeurtenissen er veranderingen in haar theologie, het denken van de mens over God, zoals ze theologie noemt, plaatsvonden.

Vanaf het eerste moment van haar voorzitterschap van het KVG zet ze een richting in die ze met de vrouwen van het Gilde uit wil: ze 'begon alle nieuwe en onderhuidse bewegingen van die tijd aan de orde te stellen'. Deze manier van werken heeft ze in andere circuits en werkomstandigheden tot het einde van haar loopbaan volgehouden. Het is ook herkenbaar in het werk dat ze na haar emiraat publiceert: haar theologie is gericht op de mens en de context waarin zij/hij op dat moment leeft en: met het oog op de toekomst. Het is haar reageren op de vragen die van de tijd, haar positie kiezen als leek in een kerk die vrouwen minder waardeert dan mannen, haar optimistische blik op de toekomst, haar 'vanzelfsprekende' geloof dat geen worsteling behoeft met een God waaraan te twijfelen valt. Haar vraag was/is meer: wat heb ik als mens, als vrouw in deze wereld te doen. Ze wilde dat leken en daarvan vooral vrouwen ook hun taken gingen zien in de kerk en in de wereld. En zo ontdekte ze stap voor stap, zich stotend aan veel tegenstand, dat samenlevingen en kerken in het algemeen bijzonder weinig geïnteresseerd zijn in de positie, dus ook in het bestaan van vrouwen.

Ik wilde het wordingsproces van Halkes' theologie in deze studie voor de lezer zo weinig mogelijk onderbreken. Ik heb dit geprobeerd door naast de door mij gekozen citaten vooral geparafraseerde teksten van Halkes zelf te gebruiken. Ik heb ook geprobeerd daaraan zo min mogelijk commentaar van mezelf toe te voegen. Op deze manier hoop ik de weg te kunnen laten zien hoe Halkes' theologiseren, haar nadenken over de relatie tussen God en mens, zich ontwikkelde. Hoe de intenties in het leven van een 'onbevangen meisje met weinig zelfvertrouwen, via tegenwerking, verzet, strijd, waardering en voor een sterk geloof en vertrouwen, zich ontwikkelen tot een stem die

een eigen kader schept voor het geloof van vrouwen in een patriarchale cultuur en dito kerken.

Sieth Delhaas
Vugt, mei 2005